

## **rätt, solidaritet och Rättvisa**

Göra rätt för sig. Det var ett uttryck som jag fick höra mycket i min barndom, men som jag idag aldrig hör. Kanske för att jag idag rör mig i en annan klass än i min barndom. Eller för att samhället idag inte rymmer den värderingen.

Rättens princip, 'Göra rätt för sig', innebar att man genom sitt arbete i samhället bidrog till samhället. Det var genom att arbeta som man skapade en plats för sig i samhället. Du hade inte platsen genom att du enbart var. Existens var inte tillräckligt, utan du måste ta din plats, erövra den genom att tillföra något. Det påminner om Lockes syn på egendom, att det som du med ditt arbete förändrade, det blev din egendom. Rättens princip säger istället att din plats i samhället avgörs genom att du tillför samhället något. Då gör du din rätt. Och då får du också rättigheter. Den grundläggande synen är att samhället är en ömsesidighet där man gör rätt för sig, och då erhåller rättigheter.

Under 70-talet växte ett annat ord fram: solidaritet. Som princip har den med tiden framför allt givits betydelsen att dela med sig till de behövande. Det är den barmhärtige samariern, som villkorslöst hjälper sin nästa, när nästan behöver hjälpen. Oaktat vad du gjort, oaktat vem du är, kan du räkna med att den solidariska människan hjälper dig. Även om det skulle vara Adolf Hitler som höll på att drunkna ute i sjön, skulle du kasta dig i vattnet för att rädda honom. I denna princip är fokus på mottagaren. Solidaritet ger rätt till en olycklig att motta hjälp. I begreppet, så som det utvecklats, finns ingen tanke på ömsesidighet. Det saknar andra villkor än att så länge man kan ses som 'en nästa', har man rätt att förvänta sig hjälp.

Dessa principer kan ses i den kommunistiska principen: 'Av envar efter hennes förmåga, åt envar efter hennes behov'. Där ger man efter förmåga, och får utifrån behov. Det låter utomordentligt, om man nu bortser från människans egoism, hennes paternalism, hennes benägenhet till ideologi som gör att man tolkar förmåga och behov på många olika sätt, och att människan hitintills visat en ousinlig förmåga att addera nya behov till sina tidigare behov. Det är en princip som t o m kan ha svårigheter att införas i familjer, trots dess nepotism. Men den tar upp lite av rätten, att man bör bidra, och lite av solidariteten, att man som mottagare får ta. Men det finns inget samband mellan första och andra delen. Den är utopisk i betydelsen att den bortser från människan. Och därmed meningslös för ett samhälle befolkat av människor.

Man kan emellertid omformulera principen till vad som kan kallas rättvisans princip: Åt var och en efter behov, i den mån envar bidrar efter förmåga. Denna princip är solidarisk, ty den framhäver varje människas rätt att få ta del. Men den betonar också att ingen rättighet tillkommer någon, inte ens solidariteten, utan att man gör rätt för rättvisan. Att man gör sitt yttersta för att bidra, för att skapa förutsättningar för solidaritet, det ger möjlighet till solidaritet, och därmed möjligheter för en rätt till solidaritetens mottagande.

Det är förvisso ett strängt krav. Den som sitter fängslad i sin kropp genom starka funktionshinder skall genom solidariteten hjälpas i sitt dagliga värv. Men solidariteten förutsätter att individen skapar rättigheten, gör rätt för sig, dvs. gör sitt yttersta för att,

inom gränserna för sina funktionshinder, ge ett bidrag till samhället. Rättvisans princip säger således att man erövrar sina rättigheter genom sitt bidrag. Om den arbetslöse bygger om sitt hus i väntan på arbete, gör den inte rätt för sig. Om den däremot går till skolan i närheten och erbjuder sig att vara rastpappa, då bidrar den till samhället och har gjort rätt för sig. Därmed har den erövat rättigheter.

Rättens princip lade stora tyngder på den som bidrog. Solidariteten ökade den tyngden genom att den som tog emot befriades från alla krav att vara en del i samhället, annat än som mottagare. Genom rättvisans princip skapas balans genom att rättigheter skall erövras. Det är det ömsesidiga, rättvisa samhället.

Öllsjö den 21 september 2010

Sven-Olof Collin